

do est sufficiens comminatio, et de malo satis gravi, iudicium prudentis viri maxime necessarium est.

18. Circa hanc vero partem occurrerant tractanda duo decreta Concilii Tridentini. Unum est de poena imposita his, qui per metum cogunt aliquem profiteri, sed hoc sufficienter tractatum est supra præcedenti libro. Aliud decretum est, quo præscribit modum et tempus quæ servare debent professi, si velint propter hanc nullitatem habitum deserere. Sed illud melius explicabimus infra.

19. *Ultimum dubium.* — Ultimo ergo inquiri hic potest, an, si ex parte religionis acceptatio vel receptio sit facta per vim, seu metum cadentem in constantem virum, irrita fiat professio. De qua re nihil invenio expresse tractatum in citatis auctoribus, cum tamen utraque ex parte dubia videatur: solus Lessius, ex his quos viderim, quæstionem quasi obiter attingit, et pro affirmativa parte resolvit, lib. 2, cap. 41, dub. 7, num. 61, quæ suaderi potest in hunc modum; nam in contractu, ut justitia servetur, æqua debet esse utriusque partis conditio; sed hæc professio est quidam contractus inter religionem et religiosum, ut sæpe dictum est, et ideo non potest fieri sine utriusque partis consensu, ut recte notavit Abbas, cum Innoc., in cap. *Porrectum*, de Regul., n. 10. Ergo si ex parte religiosi requiritur consensus omnino liber a prædicto metu, etiam ex parte religionis eadem immunitas concedenda est, alioquin non esset æqualitas. Confirmatur a simili de matrimonio: iniquum enim fuisset ex parte feminarum irritare consensum datum ex metu, et non ex parte virorum, aut e converso. Contraria nihilominus pars ex eo suadet, quod talis irritatio nullo jure habetur; unde cum ex sola rei natura non habeatur, ut supponimus, non possumus illam cum fundamento asserere. Etenim quod ex parte profitentis consensus per metum irritus factus sit per legem, non satis est ut idem ex parte religionis dicamus, quia in materia adeo speciali et odiosa, non possumus per argumentum a simili extendere jus. Maxime quia etiam de persona profitente non est jus adeo expressum, quin oporteat ex consuetudine, et aliis conjecturis, illud ita interpretari; ex parte vero religionis nec sunt aliquæ conjecturæ, nec talis consuetudo locum habet; nam fortasse nunquam visum est in Ecclesia, quod professio iudicata sit nulla propter metum religioni seu prælato ejus incussum; nec quod religio eo titulo aliquem a se expellere volue-

rit. Unde additur seu augetur ratio, quia hic non intercedit ratio similis, vel æqualis, etiamsi ab illa argumentari velimus: nam imprimis vis et metus facile infertur pueris et juvenibus ingredientibus religionem, et ideo necesse fuit canonicum jus huic malo succurrere. Religionem autem vix potest talis vis inferri, vel, licet possit, casus est tam rarus, ut non oportuerit in universali lege illius rationem habere. Deinde professio ex parte ingredientis est longe difficilior et onerosior, quam ex parte religionis, ut per se constat, et ideo merito fieri potuit hic favor se tradenti, non vero acceptanti. Et in his multum differt inter professionem et matrimonium, ac propterea argumentum etiam inde desumptum efficax non est.

20. *Resolutio difficultatis.* — Quapropter, pensatis omnibus, hanc posteriorem partem existimo veriolem. Itaque necessarius quidem est voluntarius consensus religionis, per eum qui potestatem habet, ut professio teneat, ut probat ratio facta de mutuo contractu, et est communis sententia, in cap. *ad Apostolicam*, et cap. *Porrectum*, de Regul., ex quibus iuris id etiam sumitur. Quapropter si ob metum vel ob quamcumque aliam causam superior fingat se recipere professionem, re tamen vera non habeat animum neque intentionem admittendi, professio valida et consummata non erit, quia actio exterior in his contractibus nihil efficit sine consensu, ut est in jure notum. Nec mirandum hoc est, nam si Baptismus, qui adeo ad salutem necessarius est, est nullus, si minister non habet intentionem dandi, quid mirum si professio non perficiatur, si minister non habet intentionem acceptandi? Verum est in foro exteriori causam hanc nullitatis non esse admittendam, quia probari non potest. Existimo etiam religiosum ipsum non teneri credere prælato hoc asserenti, quia indignus est de fide, qui in negotio tam gravi dicit se fictum fuisse; imo ob eandem rationem credo non posse illi credere in eum finem ut religionem deserat in religionis injuriam, et cum gravi periculo frangendi fidem Deo datam, quam certus est se dedisse, quantum est ex parte sua, et sufficientem probationem non habet ut credat non fuisse acceptatum, neque ut sua auctoritate illam frangere audeat. Si autem velit fidem adhibere, ut remedium quærat, non male faciet. Quid autem remedii supersit, infra suo loco dicam.

21. *Dubium speciale.* — At vero si prælatus

non fiete, sed vero consensu professionem acceptavit, etiamsi ex quocumque metu id fecerit, valida est professio. Probatur argumento supra facto, quod videtur conveniens supposita sententia, quam omnino veram existimo, metum ex sola rei natura non reddere inefficacem talem consensum, cum non habeamus jus ecclesiasticum, nec consuetudinem, aut aliud principium unde id colligamus factum esse ab Ecclesia; et hoc maxime videtur certum, quando persona recepta non est indigna, nam tunc licet is, qui religionem cogit, injuste faciat, tamen in effectu ipso non infert gravem læsionem religioni, cum persona recepta non sit ad illum statum inepta, et ideo tunc nulla videtur esse sufficiens ratio irritandi talem contractum. At vero si persona esset indigna, propter gravem læsionem religionis videretur esse major ratio hujus irritationis; sic enim dicunt communiter Doctores, sæpe contingere ut contractus, ex metu factus, si gravem etiam læsionem contineat, rescindatur, qui alias non rescinderetur, ut videre licet in Covar., in 4, p. 2, c. 3, § 6, n. 4. Quod autem in aliis contractibus irritatur, in his, quæ rescindi non possunt, postquam rata sunt, sufficere solet ut a principio non valeat. Verumtamen etiam in eo casu non existimo hoc esse verum, quia etiam in illo nullum est jus irritans, sine quo congruentiæ non sufficiunt. Imo fortasse, quia hæc læsio rara est, et moraliter vix potest esse adeo gravis, quin aliis modis præveniri aut reparari posset, ideo jure communi considerata non est, nec sufficiens existimata ad talem legem ferendam. Verum est, si religio ob eam causam temporale damnum patiatur, vel alendo personam inutilem, vel ultra numerum eorum quos potest sustentare, teneri eum qui metum intulit, ad hoc damnum resarciendum; et hæc de metu.

CAPUT V.

UTRUM AD PROFESSIONEM NECESSARIUS SIT CONSENSUS ITA LIBER, UT NON PER DOLUM VEL IGNORANTIAM DETUR.

1. *Ratio dubitandi proponitur.* — Superest dicendum de professione facta per errorem vel ignorantiam, an, scilicet, valida sit. Et est ratio dubii, quia vel talis professio esset irrita ex solo naturali jure, vel ex positivo canonico; neutrum videtur dici posse; ergo. Minor quoad priorem partem ex dictis in præcedenti puncto patet, quia non minus causat

involuntarium metus quam ignorantia, ut constat ex doctrina D. Thom. 1. 2, q. 6; ergo si metus ex natura rei non irritat professionem, quantumcumque gravis sit, nec ignorantia irritabit. Altera vero pars minoris probatur, quia nullum est jus irritans talem consensum seu professionem; imo cap. ult., 20, q. 3, significatur professionem per dolum factam validam esse, quamvis bona talis religiosi in religionem non transeant, sed hæredibus reddenda sint.

2. Circa hoc varias sententias invenio: nam Hosti. et Raymundus, quos refert Sylvest., verb. *Religio*, q. 11, dixerunt, non obstante deceptione vel ignorantia, validam esse professionem, quia conditio ejus, qui sic decipitur intrando religionem, melior facta est. Allegatur etiam cap. *Ex parte*, 2, de Convers. conjug., ibi: *Quamvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta*, et cap. *Veniens*, eod. tit., ubi, non obstante quodam dolo, professio quæ omnino valida et rata habenda dicitur. Denique allegatur cap. *Cum dilectus*, de His quæ vi, ubi glossa ult. dixit, licet dolus interveniat in spiritualibus, et det causam contractui, non subveniri dolum passo. Ubi Panor., n. 12, rationem addit, quia ille est bonus dolus; jura autem non subveniunt, nisi contra malum dolum. Denique Navar., cons. 46, de Regular., quod incipit, *Herus*, absolute dixit, quod professio facta per dolum valet in utroque foro quoad profitentem, et quoad monasterium, citatque cap. *Constituit*, 20, q. 3, ubi gloss. idem affirmat; et Angelus, verb. *Religiosus*, n. 24. Confirmari potest hæc sententia, quia si deceptio annullaret professionem, etiam importunæ preces, et blanditiæ illam annullarent; consequens autem est plane falsum; ergo. Sequela patet, quia in diminuendo voluntario dolus, et blanditiæ, seu preces importunæ æquiparantur, quia revera virtualiter nonnulla deceptio et dolus in importunis precibus et in blanditiis involvitur, nam mens ejus, qui blanditiis afficitur, aliquo modo obscuratur, et impeditur ne severitatem religionis apprehendat.

3. *Error seu ignorantia duplex esse potest in hac materia.* — Nihilominus hæc sententia in universum et sine ulla restrictione defendi non potest, ut ex dictis supra in simili quæstione de voto in genere manifestum est, nam quoad hoc eadem est profecto ratio de professione. Dico ergo aliquam ignorantiam seu deceptionem reddere professionem nullam, non

vero omnem; ita sentit Innocentius, in cap. *Cum dilectus*, de His quæ vi, quem sequitur ibi Abb., n. 12, et Sylvest. supra, qui in hunc modum hoc declarant. Nam si ignorantia talis est, ut in peritissimum quemque cadere possit, vitiat (inquiunt) religionis ingressum: non vero illa, quæ minor fuerit, seu quæ facilius a quolibet percipi posset. Quæ distinctio seu explicatio mihi non placet, quamvis videatur posse fundari in d. cap. *Cum dilectus*, ibi: *Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos, cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Cisterciensium, quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri*; de quorum verborum sensu statim dicam. Eandem opinionem tenuit Soto, lib. 7 de Justit., q. 1, artic. 2, et in 4, d. 35, q. 1, artic. 2; et eandem sententiam reperio in Navar., cons. 46 de Regular., *Herus*, ad secundam quæstionem, ubi adhibet limitationem prioris sententiæ, quam in præcedenti quæstione asseruerat, scilicet, nisi dolus sit tantus qui tollat omnem consensum, quia tunc ad religionem (inquit) non obligaret professio, nec perpetua, nec per aliquod tempus. Denique sententia hæc sumi potest ex his quæ in 4, d. 30 et 36, de matrimonio notant Doctores. Unde eadem proportione qua ipsi loquuntur, et distinguunt errorem in rebus substantialibus matrimonii, vel in accidentalibus, ita hic distinguendum censeo. Potest enim error vel deceptio contingere, vel in rebus substantialibus religionis, vel adeo gravibus, ut moraliter ad substantialia revocentur, vel deceptio tantum in accidentalibus, seu in rebus, quæ sunt minoris momenti. Exempla sunt, si quis inducatur ad religionem profitendam, quia putavit, se non obligari in perpetuum, vel per eam non privari dominio rerum, aut aliquid simile, quod est contra substantiam religionis. Idem censet Soto esse, si quis decipiatur circa asperitatem et difficultatem religionis, quando tanta est, ut moraliter superet vires ejus qui profitetur; tum quia, licet ille modus vivendi non sit de substantia professionis, ut sic, videtur esse de substantia professionis secundum talem regulam, atque adeo de substantia hujus professionis in particulari; tum etiam quia ad valorem professionis maxime spectat ut sit de re possibili. Accidentaria vero, seu minoris momenti censentur alia omnia, quæ vel sunt extrinseca, ut sunt motiva seu causæ extra honestatem religionis; vel si sunt intrinseca, illum gradum non attingunt, ut sunt aliæ observantiæ religionis.

4. Igitur quando ignorantia vel deceptio est in rebus substantialibus et prioris ordinis, reddit professionem nullam. Probatur primo ex iisdem juribus, quæ pro priori opinione citantur. Nam in d. cap. *Cum dilectus*, dum pro causa redditur, quod dolus ibi non fuerit, quia potius fuit quædam fatuitas, satis insinuat aliquem dolum graviorem, seu magis apparentem, potuisse sufficere. Deinde in cap. *Veniens*, de Convers. conjug., causa, ob quam deceptio mulieris non defertur, redditur, quia postmodum non continuit, et quia fuit in mora repetendi virum; ergo potius ibi significatur, si res fuisset integra, propter consensum per deceptionem extortum, non fuisset cogenda carere usu viri. Fuerat autem deceptio illa in re maxime substantiali, juxta negotii qualitatem: postulatum enim fuerat ab uxore, ut daret viro licentiam profutendi religionem, et non fuerat ei declaratum, quod si talem licentiam daret, oportebat eam seculum relinquere; et captiose vir ei asseruerat, quod nisi licentiam daret, et sibi et toti mundo inutilem redderet. Petebat ergo postea mulier illa virum suum, allegando se fuisse deceptam; repellitur autem, quia et diuturnitate temporis videbatur, vulgata jam deceptio, consensum confirmasse, et maxime quia interim adulterata fuerat; ergo ex illo textu potius colligitur deceptionem in re substantiali potuisse excusare, nisi mulier illa aliis titulis amisisset jus suum. Secundo, probatur a simili de matrimonio, in quo error personæ, quia substantialis est, impedit matrimonium; et idem est de quacumque alia re substantiali matrimonio, ut ex communi sententia suppono, in 4, d. 30, et aliis supra citatis, et supplement., d. 21, q. 1; Ledesm., q. 53, art. 1; Victor., relect. de Matrimonio, p. 1, num. 10; Tolet., in Summa, lib. 7, cap. 3, ex multis aliis quos refert et sequitur Sanch., lib. 7, disp. 18, a n. 18. Ergo idem dicendum est de professione, servata proportione, quia in postulando libero consensu paria judicantur, ut supra ostensum est. Tertio, probatur ratione, quia ignorantia causat involuntarium, vel saltem non voluntarium, quia, eo ipso quod objectum non est cognitum, non est volitum; ignorantia autem facit ut objectum non cognoscatur; ergo facit ut operans non consentiat nec velit illud; sine consensu autem in voluntate non potest professio esse valida, ut supra ostensum est.

5. Dices: in præsentī casu nunquam ignorantia ita occultat objectum, quin homo ap-

prehendat et velit profiteri. Respondeo aliquando ita occultare, ut nomine potius quam re professionem apprehendat, quia non veram professionem, qualis in re esse potest et debet, sed aliam qualis non est, neque esse potest, sibi fingit, ut, verbi gratia, professionem sine obligatione perpetua, vel alio simili substantiali defectu. Ita aliquando contingit ut, licet non contingat deceptio vel error circa professionem in communi, contingat circa hanc particularem religionem, quam quis profitetur, in re ad substantiam ejus pertinente, et tunc licet non occultetur vera professio in communi, occultatur tamen vera professio in particulari; et quia actiones versantur circa particularia, et voluntas sic profitentis non fuit profitendi religionem in genere, sed hæc in particulari, si in ea substantialiter erravit, revera non habuit verum consensum aut voluntatem ejus, et ideo talis professio nulla fuit, nec mansit obligatio ad religionem in genere, quia homo non habuit talem voluntatem, sicut supra in similibus dictum est.

6. Quando autem ignorantia vel deceptio accidentaliter seu inferioris gradus est, constat non irritare professionem, quia non excludit substantialem, atque adeo nec sufficientem consensum. Et hoc probat argumentum proxime factum, et omnia quæ in confirmationem primæ sententiæ adducta sunt. Quibus, quatenus priori assertioni repugnare possunt, per hanc satis fit; quia omnia jura, quæ ibi adducuntur, de hoc dolo sufficienter explicantur, ut de cap. *Cum dilectus*, et de cap. *Veniens*, satis ostensum est. In cap. autem *Ex parte*, manifestum est intervenisse deceptionem solum circa motivum extrinsecum, non circa proprium objectum, circa quod versari debet consensus ad professionem necessariam; in cap. autem *Constituit*, primum dici potest, ibi esse sermonem de ordinatione clericali, quæ in hoc differt a professione, quod imprimis characterem indelebilem, et facta tenet, si homo habeat intentionem suscipiendi ecclesiasticum ordinem, quantumvis ex metu, vel deceptio illam habeat; et ideo sic ordinatos in suscepto ordine permanere cogit, quamvis ad castitatem servandam, vel ministrandum in ordine suscepto cogi non possint, ut inferius dicetur; et quoad hoc est similitudo cum professione, ex qua similitudine data doctrina confirmari potest. Secundo, dicitur verisimile esse in illo cap. *Constituit*, esse sermonem de professione quæ nomine tonsuræ ibi significatur, quia ibi dicitur includere paupertatis

obligationem; non dicitur autem ibi intervenisse gravem deceptionem, nam verba sunt: *Hi vero qui illecti comam deposuerunt, etc.*; verbum autem illecti non significat deceptionem circa professionem ipsam, sed falsas promissiones, aut blandimenta, quibus ad veram professionem potest aliquis induci.

7. Rationes etiam prioris sententiæ parum probant contra priorem assertionem nostram, et ad summum possunt confirmare hanc posteriorem. Nam quod hæc deceptio tendat in majus bonum ejus qui decipitur, non satis est (in quo videntur decepti multi ex jurisperitis supra citatis, nisi sano modo explicentur, ut infra dicam), non satis, inquam, hoc est, nisi bonum illud sit voluntarium, quando ex se necessarium non est, ut est hoc bonum religionis, quod sine proprio consensu sub obligationem cadere non potest; si ergo dolus impediatur consensum, ut revera aliquando potest, parum refert quod deceptio tendat in majus bonum decepti, ad hoc ut valeat professio.

8. *Vera resolutio quoad blanditias et importunas preces.* — Ad confirmationem autem ultimam non defuerunt qui dicerent, idem esse judicium de professione facta ex blanditiis seu importunis precibus. Quod significat Matthæus de Afflictis, decis. 69, quem refert non reprobat Covar., in 4, secunda parte, cap. 3, § 6, in fin. Dicendum vero est importunas preces et blanditias, et quæcumque similia, quæ concupiscentiam augent, si non includant simul deceptionem occultantem substantiale objectum consensus, non impedire professionis valorem. Est enim aperta dissimilitudinis ratio, quia tales preces vel blanditiæ non impediunt consensum absolutum et voluntarium, imo proprium voluntarium non minuunt, sed augent potius, ut de concupiscentia dixit alibi divus Thomas. Et quamvis libertatem minuant quoad indifferentiam ejus, hoc nec ex natura rei sufficit ad irritandum actum, ut a fortiori patet ex supradictis de metu, neque etiam est ullum canonicum jus, quod illum irritet. Atque ita sentit de blanditiis Angelus, verb. *Religiosus*, n. 23, citans d. cap. *Constituit*, quem sequitur Sylvester, verb. *Religio*, 3, q. 11, in fin. Nec Covar., et Matth. de Afflictis, loquuntur simpliciter de importunis precibus, sed quando adjunguntur timori reverentiali. Volunt enim quod, sicut minæ adjunctæ reverentiali timori obstant valori professionis, ita etiam importunæ preces. Verumtamen neque hoc modo

eorum sententiam probo, quia neque id verum est ex jure naturali, quandoquidem nec minæ ipsæ sine positivo jure id facere possent, ut ostensum est; neque etiam ex jure positivo, nullum enim afferunt, neque extat; nec denique ex similitudine rationis, quia et est argumentum infirmum, et hic revera non est similitudo, quia minæ et timor reverentialis sunt ejusdem ordinis, et constituunt unum timorem gravem, et cadentem in constantem virum, de quo habemus positivum jus. Preces autem importunæ ac blanditiæ, et timor reverentialis sunt diversarum rationum, moventque diversimode, scilicet inferendo metum, et augendo concupiscentiam, et ita nec completur metus gravis, ut locum habeat commune jus, nec ex duabus illis causis levibus consurgit una gravis, quæ notabiliter ita libertatem minuat, ut ex se possit actum irritare.

9. *Differentia inter dolum et metum.* — *Dupleæ ignorantia.* — Ex his sequitur primo differentia notanda inter metum et dolum; quia dolum non ex jure positivo sicut metus, sed ex natura rei actum irritat. Hoc patet imprimis, quia in rigore nullum est jus canonicum, ex quo sufficienter hæc irritatio colligatur, licet in aliquibus insinuetur, magis præsupponendo quam efficiendo illam, ut vidimus. Ratio vero differentiæ est, quia metus non occultat objectum, sed inclinatur ad illud per extrinsecum motivum, quod non tollit veram et absolutam voluntatem: deceptio autem occultat objectum, tollitque consensum, et voluntatem directam illius. Ex qua differentia nascitur, quod jura civilia irritos judicant contractus ex dolo factos; factos autem per metum non irritos, sed irritandos decernit per actionem, quod metus causa, ut notavit gloss., in d. cap. *Constituit*, 20, q. 3; jus autem canonicum licet irritet aliquando contractum factum per metum, ut professionem, de qua agimus, factam autem per dolum non irritat, sed relinquit naturæ suæ. Unde si dolum tantus sit, ut occultet objectum, et tollat consensum, de illo judicandum relinquit secundum illam regulam, quod sine consensu nihil humanum fit; si autem dolum sit de aliis circumstantiis, vel motivis, noluerunt jura ex illo capite irritare professionem dolo factam, fortasse ob illam rationem Canonistarum, quia talis deceptio non nocet, sed est in bonum ejus qui decipitur.

10. Secundo, infero ex dictis, doctrinam datam non solum procedere, quando error vel ignorantia contingit per injuriosam deceptio-

nem, sed etiam si ex quacunque alia causa naturali seu extrinseca contingat. Ratio est, quia impedimentum professionis in eo casu non provenit ex injuria, sed proxime ex defectu consensus; non solum autem impedit consensum injuriosa deceptio, sed etiam ignorantia, sive per errorem sit, sive per scientiæ privationem; nam quilibet ex his modis impedit consensum; quamvis moraliter contingere non possit in hoc negotio ignorantia pure privativa, quia necesse est apprehendi professionem aliter quam in re sit, ut impediatur consensus. Sicut etiam in matrimonio ignorantia circa personam impedit illud, etiam seclusa injuria, quia ipsa sufficit ad impediendum consensum, quamvis illa ignorantia moraliter non contingat per solam privationem, sed per errorem circa personam. Quin potius dicta etiam ratio probare videtur parum referre in præsentem, quod ignorantia sit probabilis, vel quod negligentia aliqua intercedat, dummodo ignorantia affectata non sit, quod supra dixi tractando de voto in genere, et nunc etiam verum videtur de professione ob similem rationem, scilicet, quia ignorantia, etiamsi crassa vel supina sit; impedit verum consensum et directum in professione, qui necessarius est ad illius valorem. Nec quoad hoc est similis ratio de peccato et professione; nam ad peccatum sufficit indirectum voluntarium, et moralis imputatio, in hoc fundata, quod potuit quis et debuit, negligenter tamen omisit; in præsentem autem non sufficit hæc indirecta voluntas, seu imputatio, quia non agitur de culpa, sed de voluntaria obligatione, quæ circa rem alias non præceptam oriri non potest, nisi ex vera et propria voluntate, maxime quia si, in expellenda tali ignorantia, aliqua negligentia intervenit, illa non est culpabilis ex speciali ratione professionis, nec ex aliqua obligatione justitiæ, sed solum est contra prudentem modum operandi; quod non videtur sufficiens, ut propterea quis censeatur præbere interpretativum consensum circa rem ignoratam. Secus autem est quando ignorantia est affectata, nam tunc intervenit voluntas directa ignorando, et consequenter virtualis consensus in talem actum, confuse volendo illum prout in re ipsa fuit; nam revera ita est ille consensus interpretandus, nisi aliud constiterit de expressa intentione voventis. Et juxta hoc potest exponi d. c. *Cum dilectus*, quod videri potest huic parti repugnare, quatenus ille dolum non reputatur excusare, quia fuerat imprudens; tanta enim fuerat illorum

canonicorum fatuitas, ut consulto voverint et affectaverint sinere se decipi. Quamvis generalis et vera responsio esse videatur, in foro exteriori non admitti excusationem fundatam in deceptioe nimis crassa et negligenti, nihilominus tamen in interiori, si revera ob eam causam defuit verus consensus, ad impediendum sufficit, quia judicium in hoc foro non in præsumptione, sed in re ipsa fundatur.

11. Ultimo concluditur ex dictis, impedimentum hoc non solum ex parte profitentis, sed etiam ex parte religionis posse intervenire: nam consensus ex parte ejus etiam est necessarius, ut sæpe diximus; sed si deceptio sufficiens intercedat ex parte religionis, ut sæpe accidere potest, impeditur talis consensus, ut ex ratione facta per se constat; ergo. Atque hoc tanquam manifestum supponit Navar., cons. 26, de Regul., et sumitur ex Panorm., in cap. *Porrectum*, de Regul., num. 10. Solum oportet explicare quando deceptio ex parte religionis tanta est, ut sufficiat eam reddere simpliciter involuntariam. Sed hoc eadem proportionem explicandum est, nimirum, si contingat error in persona, vel in conditionibus substantialibus ejus, juxta ritum vel consuetudinem talis religionis, ita ut consensus virtualiter sit conditionatus, admittendi, scilicet, hanc personam, si vere talis est, seu talem proprietatem habet, qua deficiente non impletur conditio, et ideo consensus inefficax redditur.

CAPUT VI.

UTRUM AD PROFESSIONEM NECESSARIA SIT LIBERTAS A SERVITUTE.

1. *Notatio circa libertatem requisitam.* — Hactenus explicuimus conditiones aliquas ad professionem requisitas ex parte ipsius consensus, quæ omnes eo tendunt, ut illa sit ex plena libertate, indifferentia, seu deliberatione; cujus occasione de ætate requisita, et de anno probationis etiam diximus. Nunc explicandæ supersunt aliæ conditiones requisitæ ex parte personæ profitentis ad liberum etiam consensum, non quatenus libertas soli naturali necessitati opponitur, sed etiam quatenus opponitur cuicumque repugnanti obligationi, quarum maxima videtur esse servitus, de qua proinde statim est dicendum.

2. Statuendum igitur est unam ex conditionibus ad religiosam professionem requisitis,

esse ut persona sit libera a statu servitutis; nam servus manens servus non potest religionem profiteri. Dico autem, *manens servus*, quia si herus illi concedat licentiam profitendi, poterit quidem profiteri; tunc autem jam liber reputatur, vel tanquam liber operatur, quia secundum quamdam rationem dimittitur: servus autem in eodem puncto, quo dimittitur, liber fit, argumento textus in Authent. de Nuptiis, § *Et multo potius*; et eorum, quæ notat Bald., in l. 1, c. de Manumissis; et Navar., comment. 3 de Regul., n. 44; Abul., in Num., cap. 30, q. 89; Sylvest., verb. *Servitus*, q. 6; servus enim sine licentia domini religionem profiteri non potest, cap. *Qui vere*, 16, q. 1, ubi Concilium Chalcedonense, cap. 4, excommunicat prælatum, qui recipit servum in monachum sine licentia domini. Et in Concilio Gangren., cap. 3, excommunicatur, qui suadet servum contemnere dominum causa religionis. Idem habetur in can. 43 Martin., Brachar. Episc., cap. *Si quis servum*, 1 et 2, 17, q. 4, cap. *Nullus Episcoporum*, 54 dist., ubi Leo Papa non de professione in particulari, sed de officio clericatus in genere loquitur, dicens, servum alterius ad officium clericatus assumi non debere, nisi vel pretio dato ipsi domino, vel de ejus voluntate; rationem vero generalem reddit, quæ videtur religiosos comprehendere: *Debet enim* (inquit) *esse immunis ab aliis, qui divini militiæ est aggregandus, ut a castris dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatibus vinculis abstrahatur.* Expressius id prohibet Gelasius Papa, epist. 1, cap. 16. Et in cap. *Generalis*, dist. 54, ubi sub disjunctione dixerat, solitos fuisse servos ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticum famulatum, et a prælatibus indifferenter recipi, et subdit: *Quæ modis omnibus est amovenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum ad aliena pervadi, vel publica videatur disciplina subverti.* Ex cujus verbis ratio hujus veritatis constat, quia servus est res aliena, et ideo contra justitiam est invito domino profiteri. Unde 1 Petri 2 dicitur: *Servi, subditi estote*; et 1 Timoth. 6: *Quicumque sunt sub jugo servi*; et vide Basil. in Regul. fus. disput., reg. 10.

3. *An talis professio valida sit.* — *Quomodo irritare possit dominus vota servi.* — *Dominus potest repetere servum professum.* — Difficultas vero est, an talis professio sit valida. Negat Palud., in 4, dist. 38, q. 4; D. Anton., 2 p., tit. 11, cap. 2; et Azor, lib. 12 Instit. Moral.,

cap. 4, q. 3. At affirmativa sententia, quæ censet professionem servi esse validam, etiam inscio vel invito domino, probabilior et communior est: ita docent Archid., cap. *Si quis incognitus*, 17, q. 2, n. 1, et ibi Turrecrem., n. 3; Angel., verb. *Religiosus*, num. 5; Sylvest., verb. *Religio*, 2, q. 3; Gregor. Lopez, leg. 6, in fine, tit. 7, p. 1; Lessius, lib. 2, cap. 41, dub. 3, n. 31. Probat, quia nullum invenitur jus canonicum quod irritam illam faciat; neque etiam ex natura rei videtur esse nulla, cum vota servorum valida sint, quamdiu non irritantur. Dices professionem habere hoc speciale, quod si semel rata fuerit, non potest a domino irritari, et ideo si ratione domini potest herus alia vota servi irritare, hoc irritabitur, ut ita dicam, antecedenter, ne herus gravem injuriam patiat. Confirmatur ac declaratur, quia quod uni traditum est, non potest alteri valide tradi; servus autem traditus est domino; ergo traditio religioni facta ex natura rei est invalida. Respondeo herum non posse omnia vota servi absolute irritare, sed solum ex parte materiæ, quod potius est usum vel actum eorum impedire, quatenus suo dominio repugnant, et non amplius, quod supra probatum est. Sic ergo in præsentia, necesse non est ut possit professionem irritare, nec quod per se irrita sit, sed solum ex lege justitiæ suspendi poterit, ut sic dicam, quoad actuale usum in his quæ juri domini repugnant. Poterit ergo dominus, non obstante professione, servum repetere, et sibi et non religioni servire cogere, argumento cap. *Nulli*, cum similibus, dist. 54; nihilominus tamen ille verus religiosus erit, quia extra monasterium potest esse verus religiosus, et servare tenebitur castitatem et paupertatem; obedientiam autem, cujus usum habet impeditum, in animi præparatione servare tenebitur; unde quacumque ratione liber fiat, vel facultatem a domino habeat, ad religionem redire tenebitur. Ita colligitur ex variis juribus, cap. *Si quis incognitus*, 17, q. 2, ubi statuitur ut servus incognitus non admittatur intra triennium; si vero intra illud tempus a domino non petatur, admitti posse ad professionem, nec postea reddendum esse domino, etiamsi illum quærat, sed tantum res quas secum attulit. Additur vero limitatio: *Nisi sit tam longe, quod inveniri non possit*; nam tunc quia dominus non censetur fuisse in mora, et consequenter nec consensisse, illi reddendus est servus, quamvis professio legitima fuerit. Inde ergo recte colligimus, et professionem servi

esse validam sine consensu domini, et nihilominus dominum non privari jure utendi servo suo. Quod autem post triennium privetur, quando commode potuit illum repetere, et non fecit, videtur in favorem religionis introductum, ex pia præsumptione, et interpretatione juris, quod potuit concedere domino illud tempus ad contradicendum, sub ea lege, ut si id omittat, juri suo renuntiare censeatur. Quod etiam Justinianus imperator concessit in Authent. de Sanctissimis Episc., § *Si servus*, et in Authent. *Si servus*, de Episcop. et cler., et habetur in cap. *Si servus*, 2, dist. 54. Atque ita sentiunt Angel., verb. *Religiosus*, num. 5; et Sylvest., *Religio*, 2, q. 3, qui referunt Hostiens. et alios. Unde ut dominus censeatur consentire, satis est quod sciat et non contradicat, ex iisdem juribus et Doctoribus. Unde in d. cap. *Qui vere*, 16, q. 1, ubi latine dicitur *Sine licentia*, græce habetur *Sine conscientia*, quia in favorem religionis tacitus consensus est.

4. *Duplex difficultas*. — *Quæ pena imponatur recipienti servum*. — Quæri vero potest an possit satisfieri domino post professionem servi jam factam, dando illi pretium, ita ut veluti cogatur ad vendendum servum; et e contrario, an possit herus cogere religionem, ut sibi redimat servum justo pretio datum, et nolle personam servi jam religiosi. Ad priorem partem respondeo, dominum cogi non posse ad servum suum vendendum seu redimendum, quia, ut supponimus, non præcessit ejus consensus, nam si præcessisset ille, sufficeret, nec esset necessaria redemptio. Quod si forte consensit in professionem, sub ea conditione ut pretium sibi solvatur, tunc poterit quidem cogi ad acceptandum pretium, non tam ratione professionis, de qua hic agimus, quam ratione pacti. Quod si consensus non præcessit, nec culpa præcedere potuit in hoc præcise, quod servum non prohibuit profiteri, quia vel non potuit, vel certe non tenebatur nisi intra tempus a jure præscriptum; ergo nullo titulo cogi potest ad vendendum servum, si nolit. Et confirmatur, quia ante professionem factam non potest cogi vendere servum, ut religiosus fiat; ergo nec post factam professionem, quia illa per injuriam facta est; ex injuria autem nemo debet fructum aut jus aliquod acquirere, alioquin daretur locus fraudibus et deceptionibus. Ad alteram vero partem, sub disjunctione respondendum videtur, nam si religio bona fide et ignorans conditionem servi illum recepit, non cogetur illum re-

dimere, sed reddere domino petenti, quia nec ratione injuriæ, nec ratione rei acceptæ tenetur, cum satis sit reddere rem ipsam; nec etiam in pœnam, quia culpa defuit, et quia nullum invenitur jus imponens illam pœnam. Si autem scienter et cum injuria domini servus admissus est, videtur cogenda religio ad reddendum pretium, si herus contentus sit, et in honorem religionis, et in satisfactionem domini, quia aliquod gravamen illius est habere servum religiosum. Et ita tenet Sylvest. cum Raymundo, citans cap. *Si servus*, 1, dist. 54, ubi est sermo de Episcopo ordinante servum. Quod autem ibi dicitur de duplicata satisfactione, non censeo extendendum ad præsentem causam, quia pœna est. Neque invenio aliquam pœnam ipso jure latam in prælatum religionis in hoc delinquentem, vel suspensionem vel excommunicationem ferendam, in d. cap. *Generalis*, d. 54.

CAPUT VII.

UTRUM LIBERTAS A MATRIMONII VINCULO AD PROFESSIONEM NECESSARIA SIT.

1. *In quo sensu procedat questio*. — Altera conditio ad professionem requisita solet assignari, ut persona, quæ professionem emittit, sit libera a vinculo vel obligatione matrimonii consummati; nam si solum ratum sit, non impedit quominus libere possit quilibet conjugum professionem emittere, cum per illam vinculum talis matrimonii dissolvatur, ut nunc supponimus, et infra probandum est. Sermo ergo tantum est de matrimonio consummato, quod impedire censetur professionem. Dixi autem necessarium esse ut sit liber a vinculo vel obligatione, quia non semper est necessarium ut vinculum dissolutum sit (quod fieri non potest, nisi per mortem alterius conjugis), sed satis erit si conjux sit liber in perpetuum ab obligatione reddendi debitum. Et hac ratione, si alter conjux adulteretur, alter libere potest religionem profiteri, cap. *Agathosa*, 27, q. 2, et cap. *Veniens*, et cap. *Gaudemus*, de Convers. conjug.; et idem existimo quoties causa perpetui divortii intercessit, et per Ecclesiam declarata est; intervenit enim eadem ratio, ut magis ex sequentibus constabit. Oportet ergo ut et matrimonium et obligatio ejus integra sit.

2. *Tribus modis potest questio excitari*. — Et nunc ulterius advertere oportet, tribus modis posse aliquem sic ligatum profiteri post

tale matrimonium, eoque durante. Primo, absque licentia alterius conjugis; secundo, de licentia ejus, et illo etiam suam conversionem juxta jus requisitam promittente; tertio, de licentia conjugis manentis in seculo absque ulla conversione. In primo casu, certum est professionem esse nullam; ita enim manifeste colligitur ex c. *Quidam*, de Convers. conjug., ubi non solum dicitur tale votum non tenuisse, scilicet quatenus solemne fuit, quod est dicere professionem non valuisse, sed etiam ratione voti non teneri ad monasterium redire, de qua posteriori parte infra dicam. Idem habetur in cap. *Placet*, eod. tit.

3. *Difficultas: an sit talis professio nulla ex natura rei, vel ex jure ecclesiastico*. — Ad reddendam vero rationem hujus decisionis, quærere oportet an hoc impedimentum sit ex natura rei, vel ex jure ecclesiastico. Videtur enim primum dicendum, quia traditio de re aliena ex natura rei nulla est; sed hujusmodi est talis professio; quia, ut ait Paulus, 1 ad Corinth. 7: *Vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier; nec mulier sui corporis potestatem habet, sed vir*; ergo traditio illa, quæ in tali professione fit, cum sit de re aliena, et invito domino, est nulla. Nihilominus existimo, seclusa lege Ecclesiæ, talem professionem non esse omnino ex se nullam, sed perinde fuisse de illa judicandum ex sola rei natura, ac de professione servi facta invito domino; nam eadem ratio in illa militare poterat; et nihilominus diximus talem professionem validam esse quoad vinculum, licet quoad usum suspendatur, quantum dominium alterius in servum ex justitia requirit. Ita ergo dicendum videretur de conjuge, quantum est ex vi rationis factæ, quia si a conjuge usus ei debitus non auferatur, quod vinculum professionis teneat, nihil obstat dominio ejus, ut per se constat, quia, non obstante tali vinculo, non fraudatur jure suo; sicut votum simplex religionis cujuslibet conjugis validum est, quamvis non possit impleri vivente alio, eo invito; ita ergo et traditio posset esse valida, quamvis professio et usus non posset juste religioni concedi, altero conjuge vivente et invito. Nec tale vinculum esset parvi momenti, si professio valida fuisset, ut infra in tertio puncto manifeste constabit.

4. Completa ergo ratio, ob quam talis professio etiam quoad vinculum non teneat, est, quia Ecclesia ita statuit. Quod merito fecit ad evitanda sacrilegia, atque etiam dissidia inter conjuges. Cur autem ita annullaverit hanc